

GÜLŞEN-i ŞUARÂ

(گلشن شعرا)

Ahdf'nin
(ö. 1002/1593-94)
şairler tezkiresi
(bk. AHDI).

GÜLŞEN-ÂBÂD

(گلشن آباد)

Şemseddin Sivâsî'nin
(ö. 1006/1597)
tasavvufî mesnevisi.

Halvetiyye tarikatının Şemsiyye kolunun kurucusu Şemseddin Sivâsî'nin, aruzun "mefâilün mefâilün feülün" kalıbında yazdığı 557 beyitten meydana gelen eser, dinî-tasavvufî edebiyat çerçevesinde telif edilen en orijinal mesnevilerdendir.

Çiçeklerin sırayla bir meclise gelerek konuşmalarını anlatan *Gülşen-âbâd*, Yûnus Emre'nin, "Sordum sarı çiçeğe" mısraıyla başlayan ilâhisi gibi intâk sanatına dayalı olarak kaleme alınan az sayıdaki eserlerden biridir. Gerek divan edebiyatı gerekse dinî-tasavvufî edebiyat alanlarında yazılmış bu nitelikte başka bir mesneviye henüz rastlanmamıştır. Baştan sona muhayyel bir atmosferin tasvir edildiği bu alegorik eser Şeyh Galib'in *Hüsn ü Aşk*'ında çok başarıyla kullandığı üslûbun ilk örneklerini de içinden barındırmaktadır.

Allah'a tâzimden, Hz. Peygamber'i ve ahashabını metheden klasik bir başlangıç-

tan sonra şair âdeta gerçek üstü bir tabiat manzarası çizer: Hak göğü yukarı kaldırıp altına yeryüzünü döşemiş, sonra da cemâlini göstermek için kara topraktan çeşit çeşit çiçekler bitirmiştir. Nişan yağmurları renk renk gül bahçesine yemyeşil bir yatak döşemiştir. Çiçeklerin şeyhi olan gül bahçeye seccade sermiş, her türlü çiçek Hak sohbetine katılmak için burada toplanmıştır. Şair, bülbülün hal diliyle Kur'an, ağaç ve yaprakların evrad okuduğu bu meclisten habersizdir. Bir gök gürültüsü ona, bir "mekteb-i irfân" olan bahçede gül sohbeti yapılacağına haber verir. Şair de çiçeklerin esrarını öğrenmek için oraya gider. Çiğdem, sümbül, zerrin, benefşe, lâle, süsen, zambak, nilüfer, nergis ve adı anılmayan diğer çiçekler sırayla meclise gelerek gülün teşrifini beklerler. Şair meclise gelen her çiçeği birkaç beyitte tasvir ettikten sonra ona nitelikleri hakkında bazı sorular sorar, çiçek de bu sorularını cevaplandırır. Meclis çiçeklerle dolunca bütün çiçekler gülü çağırmak için önce bülbülden, onun çekimsiz davranması üzerine benefşeden yardım isterler. Gül bir seher vakti meclise gelir; şair ona rengini ve kokusunu nereden aldığını sorar. Gülün cevabı tasavvufî devir nazariyesini çağırır. Gül şaire kokusunu gövdesinden aldığını söyleyerek ona başvurmasını tavsiye eder. Gülün gövdesi kokuyu kökünden, kök toprağından, toprak yağmurdan, yağmur buluttan, bulut rüzgârdan aldığını söyler. En sonunda rüzgâr şaire gülün kokusunu "milk-i adem"den aldığını, "anâsir

cübbesi"ni taşıyan kimsenin oraya ulaşamayacağını, bu kokuyu sadece "fenâ fillah" ve "bekâ billâh" makamlarına ulaşanların duyabileceğini ifade eder. Rüzgâr daha sonra şaire tekrar güle gitmesini söyler. Şair bulutu, yağmuru, gülün toprağını, kökünü ve gövdesini sırayla dolaşarak gülün huzuruna gider; orada hakikat kokusunu alır ve böylece vahdet sırrına ulaşır.

Çok zengin çağrışımlara sahip olan eserde birer sembol olarak kullanılan çiçekler birkaç türlü yorumlanabilir. Şairin güle "kutbül-aktâb" dediği dikkate alınarak diğer çiçeklerin "ricâlül-gayb"ı temsil ettiği söylenebilir. Öte yandan gül Hz. Peygamber'in sembolü olarak yorumlanırsa diğer çiçekler de silsileleri Hz. Peygamber'e ulaşan tarikatları temsil eder. Ayrıca gülün şeyhi sembolize ettiği düşünülebilir; bu takdirde çiçekler onun müridleridir. Gülün kokusunun aslına ulaşmak için gidış devir nazariyesindeki "kavsi-püzül", güle dönüş "kavsi-uruc" olarak yorumlanabileceği gibi seyrü sülûkün merhaleleri olarak da düşünülebilir. Nitekim müellif eserin hâtime-sinde, *Gülşen-âbâd*'da müridliğini ve şeyhlik âdâbından bahsettiğini ve seyrü sülûkü anlattığını söyler.

Şemseddin Sivâsî, "fi't-Târîh ve't-tesmiye" ara başlığını taşıyan bölümde eserini 986'da (1578) yazdığını belirtir. Agâh Sırrı Levend'in, eserin telif tarihi olarak verdiği 940 (1533) yılını neye dayanarak verdiği anlaşılmamaktadır (*Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 138; *TDAY Belleten*, s. 108).

Önemi ve değeri ölçüsünde meşhur olmayan *Gülşen-âbâd*, daha çok Halvetiyye tarikatı mensupları tarafından beğenilip okunmuştur. On yedi nüshası tesbit edilen eser, Hasan Aksoy tarafından müellif ve eser hakkında bir inceleme yazısıyla birlikte yayımlanmıştır (İstanbul 1990). Bu neşirde eserin en güvenilir nüshasının (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 3623/1) tıpkıbasımı da bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Şemseddin Sivâsî, *Gülşen-âbâd* (nşr. Hasan Aksoy), İstanbul 1990; Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 395-396; Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 138; a.mlf., "Divan Edebiyatında Hikâyeler", *TDAY Belleten* (1967), s. 108; Hasan Aksoy, *Şemseddin Sivâsî (Hayatı Eserleri) ve Mevlidi* (doktora tezi, 1983), MÜ İlahiyat Fakültesi, s. 20-23; a.mlf., "Şemsi'nin Gülşenâbâd Mesnevisi", *MÜİFD*, sy. 3 (1985), s. 127-177; Recep Toparlı, "Gülşen-âbâd'ın Yayını Üzerine", *İslâmî Edebiyat*, sy. 13, İstanbul 1991, s. 59-60.

HASAN AKSOY

Gülşen-âbâd'ın ilk ve son sayfaları (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 3623/1)

